

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA BOHEMISTIKY

**K. V. Rais, Výminkáři: analýza díla v kontextu současného bádání
o podobách realismu**

K. V. Rais: Výminkáři: analysis in the context of contemporary
research on forms of realism

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sára Melichaříková

Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vrajová, Ph.D.

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, pouze s využitím
uvedených pramenů a literatury.*

V Olomouci dne

26. 4. 2022

*Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Janě Vraňové, Ph. D.
za trpělivé a laskavé vedení této práce, za přínosné podněty,
důvěru a její cenný čas.*

Obsah

Úvod.....	5
1 Proměna pohledu na Realismus a realismus v dějinách literatury.....	7
1.1 Počátek 20. století.....	7
1.2 Druhá polovina 20. století.....	11
1.3 Počátek 21. století.....	18
1.4 Shrnutí.....	20
2 Výminkáři.....	21
2.1 Obecná charakteristika.....	21
2.2 Jednotlivé povídky.....	22
3 Dobová recepce <i>Výminkářů</i>	29
3.1 Vilém Rokus.....	29
3.2 František Vladimír Vykoukal.....	31
3.3 Teréza Nováková.....	33
3.4 Anonymní recenze v <i>Lumíru</i>	35
3.5 Leandr Čech.....	36
3.6 Václav Kubíček (J. Klenek).....	37
3.7 R. Bazarov.....	38
Závěr.....	39
Anotace.....	41
Resumé.....	42
Bibliografie.....	43

Úvod

Cílem této bakalářské práce je historicko-literární analýza díla K. V. Raise *Výminkáři*.

Předložená bakalářská práce bude rozdělená do tří hlavních kapitol. První kapitola si klade za cíl prozkoumat místo K. V. Raise v literárněhistorických příručkách od počátku dvacátého století do dnešní doby. Naším cílem bude zaměřit se na jednotlivé příručky v různých dějinných obdobích a analyzovat měnící se pohled na K. V. Raise. Pracovat budeme s nejvýraznějšími příručkami a literárněhistorickými pracemi dané doby.

Souhrn dějin české literatury se v devatenáctém a dvacátém století stal velmi důležitým tématem literárních historiků. Už v roce 1825 vydal knihu věnovanou dějinám literatury Josef Jungmann. Mezi nejvýraznější literární historiky počátku dvacátého století patří Jaroslav Vlček, Jan Jakubec a Arne Novák. Konkrétně se jedná o *Dějiny české literatury* Jaroslava Vlčka a *Literatura devatenáctého století* Jana Jakubce. Ty ovšem z důvodů, které budou objasněny níže, nebudeme pro naši práci používat. Dílo Arne Nováka *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny* pro nás však bude důležité. Po těchto třech významných literárněhistorických pracích výrazně iniciovaných jednotlivci evidujeme v literárněhistorické praxi spíše texty autorských kolektivů. Z nich se pak zaměříme zejména na „akademické“ *Dějiny české literatury* z let 1959–1995, kromě nich budeme pracovat také s knihami *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. stol.* (1973), *Panorama české literatury* (1994) a *Česká literatura od počátků k dnešku* (1998). Z doby nejnovější se zaměříme na díla literárního historika Dalibora Turečka *České literární romantično* z roku 2012 a *Sumář* z roku 2018. V případě těchto knih se nejedná přímo o díla věnující se komplexně dějinám české literatury, i přes to budeme s pracemi tohoto výrazného českého literárního vědce pracovat, abychom zohlednili i jeho pohled na Raise. V závěru první kapitoly provedeme srovnání jednotlivých syntetických prací. Převážně nás bude zajímat, jak v nich byl Rais charakterizován, jestli byl v díle zmíněn nebo k jakému literárnímu směru byl zařazen. Podíváme se také na charakteristiku realismu v jednotlivých publikacích.

Druhá část práce bude zaměřená na konkrétní Raisovo dílo, a to *Výminkáře*. Naším úkolem bude literární analýza díla a rozbor jednotlivých kapitol. Čerpat budeme z literárněhistorických studií *Výminkáře* tematizujících, z nich upozorníme především na práce Jaroslavy Janáčkové. Středem zájmu bude jednak stručný popis děje jednotlivých kapitol, ale především způsob popisů, realistické rysy ve stylu psaní a charakteristika postav. Vzhledem k obecnému zařazení Raise k realistickým autorům lze předpokládat, že většina děl bude obsahovat výrazné realistické prvky. To se v naší analýze pokusíme buď prokázat, nebo vyvrátit, popřípadě i doplnit jiné rysy, které se v díle vyskytují. Budou-li v díle uváděny citáty z Raisových *Výminkářů*, bude se jednat o úryvky z prvního vydání díla z roku 1891 z vydavatelství Fr. Šimáček.

Třetí část se pak zaměří na dobovou recepci *Výminkářů*. Čerpat budeme především ze čtyř recenzí, které vyšly v letech 1890–1891 a reagovaly na Raisovo nové dílo. Jsou to konkrétně recenze Viléma Rokose, Františka Vladimíra Vykoukala, Terézy Novákové a jedna recenze uveřejněná v časopise *Lumír* anonymně. Zaměříme se i na tři drobnější recenze z roku 1892 a 1899. Jedná se o kritiky Leandra Čecha, Václava Kubička (pod pseudonymem J. Klenek) a R. Bazarova.

Pro zpracování tohoto tématu jsme se rozhodli z toho důvodu, že v posledních letech literární historie reviduje směrové kategorie¹. Četné polemiky se vedly nad tzv. *ideálním realismem*². Domníváme se, že promýšlení tvorby K. V. Raise do těchto diskusí zapadá, nadto mu doposud nebyla literární historií věnována soustavná pozornost.

---

¹ HRDINA, Martin. *Mezi ideálem a nahou pravdou – Realismus v českých diskusích o literatuře 1858–1891*. Praha: Academia, 2016 a TUREČEK, Dalibor. *Sumář: Diskurzivita české literatury 19. století*. Brno: Host, 2018

² CHARYPAR, Michal. Zčeřená hladina: próza českého ideálního realismu. *Česká literatura*. 2019, 67(3), 308 – 335 a Anketa o ideálním realismu. *Česká literatura*. 2019, 67(3), 337–377

1 Proměna pohledu na Rase a realismus v dějinách literatury

V první kapitole bude naším cílem zdokumentovat, jak se vyvíjel pohled na K. V. Rase i realismus obecně v knihách věnovaných dějinám české literatury. Výchozím bodem ovšem nemůže být přelom devatenáctého a dvacátého století, tedy období Rasovy vrcholné tvorby. V této době sice soupisy dějin české literatury vycházely poměrně hojně, byla to například díla Jana Jakubce nebo Jaroslava Vlčka, ovšem jejich oblast zájmu nezahrnovala dobu jejich současnosti. Například výklad společné práce Jana Jakubce, Jaroslava Vlčka, Arne Nováka a dalších *Literatura devatenáctého století* končí tvorbou Jana Nerudy. První knihou, na kterou se zaměříme, tedy budou Novákovy *Stručné dějiny literatury české* z roku 1910. Poté budeme postupovat dále po desetiletích až do doby dnešní. Zajímat nás bude především, jakým způsobem se v daných publikacích o Rasovi v jaké době psalo, jak moc ovlivňoval pojetí jeho tvorby historický kontext, a také to, zda byl Rais vždy považován za realistu, nebo se pohled na jeho směrové ukotvení měnil. Pro účely této kapitoly jsme vybrali několik nejvýznamnějších děl shrnující dějiny české literatury, a to od počátku 20. století až do počátku století jednadvacátého.

1.1 Počátek 20. století

Naším předpokladem bylo, že dějiny české literatury z počátku dvacátého století nebudou obsahovat obsáhlé kapitoly věnované K. V. Rasovi, a to především z toho důvodu, že Rais do literatury sice poprvé vstoupil již v období, kdy jako učitel působil v Trhové Kamenici na Českomoravské Vysočině, tedy v 80. letech 19. století, ale větší povídkové soubory vydával až později. Počátek jeho tvorby je charakterizován jednoduchými básněmi napodobující styl Svatopluka Čecha, výrazný v Rasově tvorbě byl vlastenecký podtext, který se objevoval v časopisecky uveřejněných básních. K větším povídkovým souborům Rais dospěl až ke konci osmdesátých let devatenáctého

století.³ Domnívali jsme se, že nějaký čas potrvá, než si Rais své místo v souhrnech české literatury „zaslouží“. V prvních knihách dějin české literatury se kapitoly věnované Raisovi skutečně neobjevují, důvod je však jiný. Většina autorů dějin české literatury této doby ukončili svůj výklad ještě před dobou, kdy Rais do literatury vstoupil. Podobné to bylo i s realismem jako uměleckým směrem. Prvním, kdo Raisovi věnoval pozornost byl Arne Novák ve svých *Stručných dějinách literatury české*. Jako další knihu pro tuto kapitolu jsme vybrali *Slovník soudobých českých spisovatelů* Jaroslava Kuncze z roku 1946.

1.1.1 Arne Novák

Literární historik a kritik Arne Novák zmiňuje K. V. Raise v prvním vydání svého díla *Stručné dějiny literatury české* z roku 1910 hned několikrát, podrobnější podkapitola věnující se spisovateli je však umístěna až ke konci díla. Podkapitola je začleněna do větší kapitoly s názvem *Novellistika a román doby přítomné*. Novák zde píše, že Rais do literatury vstupuje jako „epigon vlasteneckého básnictví, jako primitivní a idyllický žák Sv. Čecha.“⁴ V první fázi své tvorby se Rais podle Nováka věnoval především sentimentální venkovské krajinomalbě. V tomto případě Novák zmiňuje Raisova veršovaná díla *První květy*, *Doma* nebo *Obrázky od nás*. Vrchol Raisova díla a jeho hlavní význam Novák spatřuje v realistických obrazech z venkovského prostředí. V závěru výkladu o Raisovi Novák upozorňuje na fakt, že Rais ve svých dílech nevěnuje velkou pozornost duševním životům svých postav. Arne Novák toto Raisovi vytýkal už dříve, konkrétně v recenzi Raisovy knihy *Horské kořeny*. Ve svém literárně-historickém díle na recenzi navazuje a píše: „vyhýbá se skorem úzkostlivě všem myšlenkovým problémům, rozvířujícím ducha i srdce jeho podhořanů, a vůbec jest spíše podrobným a vroucně zaujatým realistickým kronikářem svého lidu než jeho pronikavým psychologem.“⁵

Před celou kapitolou věnovanou Raisovi se nachází ještě několik zmínek o tomto spisovateli. Novák jeho jméno zmiňuje na příklad v souvislosti

---

³ OPELÍK, Jiří. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3, M-Ř.. Praha: Academia, 2000, s. 1199

⁴ NOVÁK, Václav a NOVÁK, Arne. *Stručné dějiny literatury české*. V Olomouci: R. Promberger, 1910. s. 455

⁵ Tamtéž, s. 457

s národopisným hnutím, které se snažilo o navrácení a popsání lidového života v Čechách a na Moravě. Kromě Aloise Jiráska, který se ve svém díle *Psohlavci* soustřeďoval především na historii Chodska, zmiňuje Novák také Antala Staška a K. V. Raise. Právě tyto dva posledně jmenované staví Novák do protikladu. Oba svou tvorbou ve své tvorbě tematizovali život ve vesnicích v Podkrkonoší, každý z nich si však zvolil odlišnou metodu. Antal Stašek navazující na romantickou tradici popisoval psychologické stavy lidu pod Krkonošemi, K. V. Rais naopak tuto stránku lidského ducha poněkud opomíjel a ve své tvorbě spíše popisoval „základní životní vztahy vesničanů k rodině, půdě, k městu, k mravnímu řádu.“⁶

Realismu jako literárnímu směru je věnována kapitola v části knihy nazvané *Doba přítomná*. Dobou přítomnou míní Arne Novák období od úmrtí Vítězslava Háška roku 1874 do času vzniku knihy *Stručné dějiny literatury české*, tedy roku 1910. I zde Novák naráží na kritiku nedostatečně hlubokého vniknutí do psychologie venkovského obyvatelstva. Při obecném popisu realismu upozorňuje na tradici ruského a francouzského realismu. Zde vyzdvihuje schopnost ruských a francouzských spisovatelů dokonale popsat složitou psychologii lidí nebo také jejich odvahu umělecky ztvárnit kritiku společnosti. V českém prostředí Novák v generaci osmdesátých let pozoruje pouze „genrovou drobnokresbu různých, často až malicherně vymezených výseků společenských.“⁷ Vrchol českého realismu Novák spatřuje v generaci, která do literatury vstoupila na přelomu století. Nezmiňuje zde však žádná jména, není tedy možné zjistit, která díla tím má Novák konkrétně na mysli.

V rozšířeném vydání svého díla z let 1936–1939⁸ zařazuje Arne Novák Raise do kapitoly *Novelistika a román v době zápasu národních tendencí s kosmopolitismem* a její podkapitoly *Novelistika a román z života venkovského*. Popis jeho díla je zde však totožný jako ve vydání prvním.

---

⁶ Tamtéž, s. 448

⁷ Tamtéž, s. 357

⁸ NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. V Olomouci: R. Promberger, 1936-1939

1.1.2 Jaroslav Kunc

V roce 1946 vydal Jaroslav Kunc svůj *Slovník soudobých českých spisovatelů* sledující období od roku 1918 do roku 1945. Autor do svého díla zařadil všechny české spisovatele, kteří vydali třeba i jen své poslední dílo v období po první světové válce, věnuje se zde tak i K. V. Raisovi. Autoři jsou v díle řazeni abecedně, kapitola o Raisovi se nachází v druhém svazku. Raisovo slovníkové heslo je uvozeno životopisnými údaji, následuje informace o spisovatelových prvotinách – vlastenecky laděných skladbách pro děti. Dle Jaroslava Kuncce zaujal Rais širší společnost svými realistickými obrázky z venkovského lidového života. Stejně jako jeho předchůdci Kunc Raise jmenovitě zařazuje mezi realisty, jen o pár vět dále však tvrdí, že se Raisovo dílo skládá také z idylicky podbarveného líčení světa. Velký rozdíl se objevuje v Kuncově chápání Raisova pojetí výminkářských problémů, dle něho Rais zpodobňuje problémy výminkářů ze stránky mravní a citové, ne tolik z pohledu hospodářského a hmotného. V pozdějších kapitolách naší práce budeme sledovat historicko-literární práce z období socialismu, kde býval vyzdvihován zpravidla právě Raisův důraz na otázky ekonomické. Stejně jako Arne Novák si Jaroslav Kunc všímá, že Rais se ve svém díle nezaměřuje na analýzu psychiky svých postav či na řešení velkých společenských problémů. Spíše naopak jen chladně a střízlivě popisuje to, co vidí okolo sebe. Kunc konkrétně píše, že Rais: „črtá pevnou rukou a srozumitelnou formou jednoduché příběhy seskupené obyčejně kolem jednoho ústředního reka.“⁹

Vzhledem ke slovníkovému charakteru publikace můžeme Kuncovo myšlení o diskurzu realismu odečíst pouze z jednotlivých hesel – Raise však zařadil mezi realisty i přes to, že upozorňoval na silné idealizující tendence v jeho díle¹⁰.

---

⁹ KUNC, Jaroslav. *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-45, Díl 2: N-Ž*. Praha: Orbis, 1946. s. 666.

¹⁰ „Raisovo dílo je celé prodchnuto zušlechťující tendencí a citově výchovným posláním. Proti černi a bezútěšnosti takového života autor nepřímo brojí nevyhrocenými moralizujícími příběhy...“ KUNC, Jaroslav. *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-45, Díl 2: N-Ž*. Praha: Orbis, 1946. s. 666.

1.2 Druhá polovina 20. století

Prostor české kultury byl v druhé polovině 20. století výrazně ideologicky kontaminován, což se projevovalo nejen na možnostech beletristické produkce, ale též limitovalo literárněvědný diskurz. Tato skutečnost ovlivnila i knihy námi sledované, v této kapitole to budou konkrétně čtyřsvazkové „akademické“ *Dějiny české literatury*, dále slovníková příručka *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století*, *Panorama české literatury*, a také *Česká literatura od počátků k dnešku*. Poslední dvě jmenovaná díla vyšla již po revoluci. V těchto dílech se projevuje změna v pohledu na Raisovy *Výminkáře*, nejde tolik o jejich zařazení k uměleckému směru, i když i to se pomalu začíná měnit, ale především o pojmenování základních problémů, se kterými se protagonisté povídek potýkají. Sledovat budeme také právě zmíněnou proměnu směrového zařazení K. V. Raise jako spisovatele. Nejedná se o změnu výraznou a rychlou, ale naopak pomalou a postupnou.

Raisovým *Výminkářům* se ve svém díle *Stoletou alejí* z roku 1985 věnovala i Jaroslava Janáčková. Tento text v práci ovšem neuplatníme, jelikož neobsahoval pro náš účel relevantní informace.

1.2.1 „Akademické“ *Dějiny české literatury*

Kapitola věnovaná Raisovi v *Dějínách české literatury* je velice obsáhlá. Celý výklad K. V. Raise v akademických *Dějínách české literatury* začíná názorem, že Raisovo dílo je „významnou součástí naší realistické literatury¹¹“. Stejně jako předchozí literární historici i autoři *Dějin české literatury* zařazují Raise mezi představitele realismu u nás. Na rozdíl od ostatních však také vyzdvihují Raisovu snahu o stmelení vnitřně diferencovaného národa a jeho morální práci. Raisovo pojetí umělecké literatury podle nich stojí na morálním charakteru, umělecká literatura má vzdělávat, má čtenáře vést k lepšímu a spořádanějšímu životu s občanským vědomím. Právě těmto cílům věnoval Rais svá první díla, především ta pro děti. Tento moralizující charakter však z jeho děl nezmizel ani později.

---

¹¹ POHORSKÝ, Miloš. *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. Práce ČSAV., s. 465

I v akademických dějinách je nabídnuta paralela Raisovy tvorby s jeho učitelem a inspirátorem Václavem Benešem Třebízským. Beneš Třebízský na příklad využíval k didaktické funkci formování národa možnosti autorského komentáře, Rais podobného prostředku vůbec neužíval. Své názory a morální požadavky vkládal do chování a myšlení svých postav, aniž by sám v díle autorsky vystupoval. Ačkoliv je v *Dějínách české literatury* Rais výslovně zařazen mezi realisty a idealizační tendence v jeho díle jako celku jsou autory vnímané jako minimální, u jeho děl pro mládež jsou zmiňovány poměrně často, například postavy těchto děl jsou zobrazovány téměř výhradně v idealizované podobě: „dobří lidé, děti i dospělí stávají se vítěznými vykonavateli spravedlnosti.¹²“

Raisův umělecký vývoj z osmdesátých let, kdy se autor odklonil od dětských knih a poezie k próze zabývající se vztahy v rodině, dala autorka kapitoly *Dějiny české literatury* Jaroslava Janáčková do souvislosti s napětím uvnitř jednotlivých složek buržoazie a vzrůstajícím napětím mezi buržoazií a proletariátem. V tomto vyjádření konkrétně spatřujeme na Raisově případě ideologickou zatíženost celého konceptu akademických dějin. Sociologizující tendence interpretací vycházející z marxistické teorie odrazu v Raisově případě vyústila v tvrzení, že za změnou jeho literárního vyjádření stálo probouzející se reformistické hnutí, v jehož důsledku potřebovali umělci podrobit soudobou společnost podrobné analýze a kritice, a co nejpřesněji přenést českou skutečnost na stránky knih. „Slovesný obraz má vyrůstat z důvěrné znalosti zobrazované skutečnosti a jeho stylizace má být co nejméně nápadná, povídka či román mají uchvacovat čtenáře svou věrohodností.¹³“

Práce sice obsahuje samostatnou kapitolu věnovanou realistickému diskurzu, K. V. Rais v ní však zmíněn není. Obsahuje také kapitolu věnovanou vesnické povídce, přičemž základy vesnické povídky či románu stojí dle *Dějiny české literatury* na pečlivé práci národopisné, a ta je základem pro proniknutí realismu do české prózy. V díle je tento fakt konkrétně popisován následovně: „studium lidu se stalo jedním z dílčích zdrojů, odkud pronikal umělecký realismus do soudobé prózy.¹⁴“ Za nejvýznamnějšího představitele vesnické prózy je vedle

---

¹² Tamtéž, s. 467

¹³ Tamtéž, s. 470

¹⁴ Tamtéž, s. 417

Terézy Novákové a Antala Staška jmenován právě také K. V. Rais. Už v této kapitole lze pocítit změnu ve vnímání Raisova díla. Zatímco ještě Jaroslav Kunc o patnáct let dříve popíral existenci ekonomických a majetkových otázek v Raisově díle, akademické *Dějiny české literatury* na těchto otázkách zakládají celou charakteristiku Raisova díla. Změna v pohledu na témata děl je však pro mnoha díla doby socialismu charakteristická, například Radko Šťastný charakterizuje Raisovo dílo ve své práci *Čeští spisovatelé deseti století* (1974) takto: „V devadesátých letech se Rais zaměřil ve svých prózách ke společenské problematice venkova, zvláště ke střetání starobylého způsobu života s novými proudy plynoucími z kapitalistických ekonomických vztahů pronikajících i do zapadlých vesnic.¹⁵“

Rais je v této části práce přirovnáván k Hálkovi, jeho prvotní díla podle akademických dějin navazují na povídkovou tvorbu Vítězslava Háška. Dochází zde však také ke srovnání těchto dvou umělců. Zatímco z Háškova díla je patrná velká idylizující snaha, Rais podle *Dějin české literatury* ve svém díle idealizuje jen minimálně. Důraz je zde kladen na Raisovu snahu o „objektivní zachycení venkova¹⁶“ s pravdě se přibližujícím popisem vztahů lidí na venkově ovlivněných kapitalismem. I rozpor mezi městem a venkovem, který býval dříve často pojímán stylizovaně v idealizačním duchu, je Raisem vykreslován již deziluzivně. „Rais ani staromilsky nezbožňuje patriarchální život venkova v protikladu k morálně narušenému městu, ani neidealizuje městskou civilizaci proti zaostalé a v lakotě žijící vesnici.¹⁷“ Toto tvrzení se zdá být velkým rozdílem oproti dřívějším pracím, které nezastíraly idealizační prvky v Raisově díle.

1.2.2 *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: slovníková příručka*

Heslo věnované K. V. Raisovi ve *Slovníkové příručce českých spisovatelů 19. a počátku 20. století* začíná krátkým perexem, který spisovatele představuje jako tvůrce realistických próz a románů. Hned z úvodu je tedy zřejmé, že i tato publikace zařazuje Raise mezi představitele realismu, zde snad bez jakýchkoliv

---

¹⁵ ŠŤASTNÝ, Radko. *Čeští spisovatelé deseti století: [slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20. stol.]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, s.186

¹⁶ POHORSKÝ, Miloš. *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. Práce ČSAV, s. 417

¹⁷ Tamtéž, s. 418

výhrad. Na dalších řádcích výkladu se čtenáři dostává informací o Raisově životě, až později se text týká Raisova díla. Dílo *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století* rozděluje autorovu tvorbu na dekády, přičemž sedmdesátá léta podle něj patřila sporům o národní hnutí, v letech osmdesátých už je Rais věrný především ideji pravdy a českosti. Naráží se zde tedy opět na Raisovu snahu o zobrazení skutečnosti takové, jaká je, a zároveň na jeho národní cítění, o kterém již bylo psáno výše. Stejně jako i jiné texty zde práce *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století* obsahuje informaci o změně Raisova směřování. „Osobní zkušenosti i obecnější směřování české literatury odpoutávaly postupně Raisovu uměleckou pozornost od neutěšeného stavu soudobého veřejného života a od obecných ideálů a soustřeďovaly ji ke každodennímu bytí obyčejných lidí.¹⁸“ Až po svém odchodu z Českomoravské vysočiny do Prahy začal Rais svou tvorbu situovat výhradně do prostředí vesnic a lidských obydlí na venkově, aby právě zde zúročil své znalosti lidového prostředí.

Zatímco v předchozích *Dějínách české literatury* se píše, že rozpor mezi městem a vesnicí Rais pojímal objektivně, aniž by jedno či druhé výrazně vyzdvihoval, v *Českých spisovatelích 19. a počátku 20. století* se objevuje názor opačný. Píše se zde, že Rais se ve svých prvotinách, tedy veršovaných pracích pro dospělé, jednoznačně přiklání na stranu venkova a ve městě spatřuje zdroj úpadku. Autoři publikace *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století* na rozdíl od Arneho Nováka soudí, že popis postav Raisových děl je uskutečňován i jinak než pouze skrze jejich vnější charakteristiku. Rais podle tohoto textu vynikal ve vykreslování povah svých postav, dovedl dokonale zachytit jejich gesta, hlas i skutky. Kritiku týkající se nedostatečného vykreslení psychiky autoři neignorují, domnívají se však, že tento nedostatek Rais snad vynahradil svým přínosem české literatuře – uměleckým povznesením lidového čtenáře a lidové četby¹⁹.

---

¹⁸ HOMOLOVÁ, Květa. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: Slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973., s. 226

¹⁹ Tamtéž, s. 229

1.2.3 Panorama české literatury

Dílo *Panorama české literatury* vyšlo již v porevolučním období (rok 1994) a je tak prosté ideologizační tendence. Výklad o K. V. Raisovi je zde zařazen do kapitoly *Venkovská próza* podřazené větší kapitole *Rozvoj literárního realismu v 80. letech 19. stol.* Úvod této větší kapitoly je věnován především vývoji a vzniku realismu, jsou tu proto vyjmenováni především autoři cizí, kteří stáli u samotného vzniku realismu jako uměleckého stylu. V počátcích českého realismu není Raisovo jméno zmíněno, ovšem z vyznění celé kapitoly Raisovi věnované je jasné, že *Panorama české literatury* Raise pojímá jako čistě realistického spisovatele. Důležitý je zde také důraz, který je kladen na Raise jako kritika společnosti. *Panorama české literatury* Raise zařazuje spolu s Holečkem, Herbenem a Novákovou mezi kritiky vesnice 19. století, kteří se „pokouší zobrazit vesnici s jejími nedostatky a snaží se najít řešení.“²⁰ Rais pojatý jako autor, který zaznamenává společenské problémy, se vyskytoval už v dřívějších dílech dějin české literatury, ovšem poměrně neobvyklý je pohled na něj jako na autora, který ani v nejmenším netíhnul k idealizaci svých příběhů. Právě takový pohled zaznamenáváme v *Panoramatu české literatury*. V celé kapitole Raisovi věnované se objevuje pouze jedna zmínka o idyle. Je zde konstatováno, že zpočátku Rais zobrazoval vesnici idylicky, v duchu obrozeneckých snah, později však od idyly upustil a v zobrazování rozvratu vesnických mravů sahal až k prostředkům naturalistickým, toto se tedy týká především *Kalibova zločinu* a *Zapadlých vlastenců*. Zatímco v předešlých pracích bylo typické připisování Raisovi idealistických snah, zde se podobné tvrzení nevyskytuje. Vývoj zaznamenáme také v chápání hlavního rozporu ve *Výminkářích*. Ten už není chápán, tak jako byl dříve v předrevolučním období, jako spor kapitalistického mládí s generací rodičů, nýbrž jako generační konflikt a utrpení starých lidí.

Neobvykle silný důraz je zde kladen na Raisovo vlastenectví. V žádném z předchozích děl nebyl tento důraz tak silný. V *Panoramatu české literatury* je zmíněno, že v Raisových pozdních románech se často vyskytují zápletky, které

---

²⁰ GALÍK, Josef. *Panorama české literatury: (Lit. dějiny od počátků do současnosti)*. Olomouc: Rubico, 1994, s. 154

jsou silně vlastenecky motivovány. Jedná se o zajímavý posun, jelikož vlastenecký důraz by se dal očekávat i v dílech psaných v dobách dřívějších.

Druhé vydání *Panoramatu české literatury* z roku 2015 je již značně přepracované a doplněné. Již výklad o vzniku realismu na počátku kapitoly *Rozvoj literárního realismu v 80. letech 19. století (kritický realismus, naturalismus)* je podrobnější, než tomu bylo ve vydání předešlém. Ani zde však není Rais zmíněn. První zmínka o K. V. Raisovi se objevuje ve výkladu o kritickém realismu. Autoři *Panoramatu české literatury* zde dávají spisovatele Antala Staška, Aloise Jiráska, Terézu Novákovou, Josefa Holečka, Aloise a Viléma Mrštíkovi a právě K. V. Raise do souvislosti se silnými společenskokritickými tendencemi v literatuře. Kritický realismus je zde definován takto: „zdůrazňuje jednak dobovou souvislost s epochou pokročilého stadia vývoje kapitalismu a devalvaci mezilidských vztahů na úroveň čistě obchodních, jednak konflikt ideálu a skutečnosti i rozrušení všech norem a hodnot společenského života, jež s sebou přináší.“²¹

Konkrétní kapitola o V. K. Raisovi není od zbytku výkladu nijak zvlášť oddělena, v prvním vydání byla tato kapitola pojmenována *Venkovská próza*. Stejně jako v předchozím vydání je zde Rais uveden spolu s Josefem Holečkem, Janem Herbenem a Terézou Novákovou jako kritik soudobé vesnice.

1.2.4 Česká literatura od počátků k dnešku

Kapitola o K. V. Raisovi je v díle *Česká literatura od počátku k dnešku* z roku 1998 zařazena do oddílu *Vesnice zblízka a z nadhledu*, kromě Raise tento oddíl pojednává také o spisovatelích Janu Herbenovi a Aloisi Mrštíkovi. Výklad opět začíná životopisnými údaji. Realismus jako směr, ke kterému bývá Rais obvykle zařazen, není v úvodu vůbec zmíněn. Rais je v tomto případě přiřazen k autorům vesnické povídky a románu, je zde uvedeno, že právě díky tomuto žánru si Rais „dobył slávu“. Prvenství v oblasti vesnického románu prý Raisovi přiznávali i jeho kolegové – Svatopluk Čech, Jaroslav Vrchlický a s výhradami také Arne Novák. Realismus je zmíněn v odstavci, ve kterém autorka Jaroslava Janáčková upozorňuje na to, že česká moderna v čele s F. X. Šaldou Raisovi jeho

---

²¹ GALÍK, Josef. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum, s. 162–163

„českost a realismus“ vytýkala. Znovu, jak už tomu bylo dříve v *Českých spisovatelích 19. a počátku 20. století*, se zde objevuje rozdělení Raisových děl do tří skupin. První skupina příběhů vypráví o dobrácích, které jejich okolí přivede k nedobrým skutkům (*Kalibův zločin*). Druhá skupina je pak charakterizována jako idyla, tedy příběh z venkovského prostředí, sem je zařazena kniha *Zapadlí vlastenci* a *Pantáta Bezoušek*. Poslední skupina je pak charakterizována takto: „Umělecky nejbohatší část Raisových próz sleduje dobrého člověka v akci, kterou hájí sebe i hodnoty, na nichž postavil svůj svět.“²² Právě sem je zařazen i cyklus *Výminkáři*. Zdůrazněna je zde Raisova schopnost přiblížit dialogy postav mluvené řeči.

V textu věnovaném konkrétně K. V. Raisovi chybí informace, která by zařazovala spisovatele k jednomu z uměleckých směrů, ovšem celý oddíl *Vesnice zblízka a z nadhledu* je zařazen do větší kapitoly pojmenované *Literatura realisticko-naturalistické orientace*, sem autoři řadí spisovatele, kteří své prvotiny vydávali v průběhu osmdesátých let 19. století. Tato kapitola ve svém výkladu nikde nevyděljuje spisovatele realistické od těch naturalistických. Ač je v textu jasně zdůrazněn jejich rozdíl, nedochází k vyjmenování autorů jednoho či druhého směru.

Ve druhém doplněném vydání z roku 2008 je stejně jako v předchozím vydání výklad o K. V. Raisovi začleněn do větší kapitoly nazvané *Literatura realisticko-naturalistické orientace* a do podkapitoly *Vesnice zblízka a z nadhledu*. Stejně tak i výklad doplněného vydání se od toho prvního příliš neodlišuje. Opět jsou zde vyjmenovány životopisné údaje a Raisovo dílo je rozděleno do několika skupin. Hlavní příběhy Raisovy tvorby jsou zde i krátce rozebrány. V odstavci o *Výminkářích* se píše, že Rais: „dokázal [...] dialogy – hlavně větnou stavbou – přiblížit mluvené řeči. Dialog v próze patřil vůbec k jeho silným stránkám.“²³ Ani zde se neobjevuje Raisovo směrové zařazení. K jakému z uměleckých stylů *Česká literatura od počátku k dnešku* Raise přiřazuje si tak musíme odvodit pouze z názvu kapitoly.

---

²² LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 1998. Česká historie, s. 374

²³ LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie, s. 374

1.3 Počátek 21. století

Počátkem jednadvacátého století docházelo k návratu k neideologickým výkladům literárních děl. Nejinak tomu bylo i v případě Raisových *Výminkářů*, v námi prozkoumaných dílech se už nesetkáváme s texty, v nichž by vina za veškeré zlo ve společnosti byla svalována na „mladé kapitalisty či ekonomické rozepře“. Právě v tomto období jako by byla dokonána proměna, která započala v období předešlém. V žádném z námi prozkoumaných děl se již nesetkáváme s názorem, který by aspoň některými rysy řadil Raise mezi spisovatele, kteří ve svých dílech užívají idealizačních postupů. Ve všech případech je zde Rais jednoznačně zařazen mezi realistické autory. Knihy, jimiž se v této kapitole budeme zabývat jsou: *Trvání v proměně* Aleše Hamana a *České literární romantično* a *Sumář* Dalibora Turečka.

1.3.1 *Trvání v proměně*

V díle Aleše Hamana *Trvání v proměně* z roku 2007 je výklad realismu koncipován především jako výklad sociálních změn, ke kterým v osmdesátých letech 19. století docházelo. Důraz je zde kladen na společenské události, které vedly ke vzniku realismu, a především ke sporu o realismus a naturalismu. Proto jsou zde jednotlivá fakta realismu často stavěna do protikladu s fakty dřívějšími. Neobvykle zde například vystupují mladí realističtí autoři (společně s Raisem) v protikladu s májovci: „Mladí autoři [...] (Rais) pohlíželi na venkov jako na společenské prostředí, jež ovlivňuje povahu a osudy jednotlivců. Pohled autorů však směřoval hlouběji než u májovců; mířil k hledání souvislostí mezi sociálním prostředím a mentalitou a psychikou lidí.²⁴“ Stejně jako v předchozím *Panoramatu české literatury* pokračuje v *Trvání v proměně* pohled na Raise jako čistě realistického spisovatele. Ještě více než v *Panoramatu české literatury* je zde zdůrazňováno, že v Raisově tvorbě se nevyskytovaly idealistické tendence: „[Rais] zpodobil neidylický, drsný obraz světa tehdejší vesnice.²⁵“ Samotná kapitola o K. V. Raisovi je dokonce uvozena slovy, „Tyto realistické rysy se

---

²⁴ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2007, s. 311

²⁵ Tamtéž, s. 311–312

nejvýrazněji promítly v povídkách východočeského učitele Karla Václava Raise.²⁶ Dále se v *Trvání v proměně* o Raisovi píše toto: „rozptyloval iluze o venkovské idyle.“²⁷ Takto výrazné a jednoznačné zařazení Raise k realistickému proudu je v kontextu dějin české literatury poměrně neobvyklé. Poprvé se zde ve vztahu s Raisem objevuje také termín „objektivní vypravěčství“²⁸, je takto popsána forma vyprávění Raisovy povídky *Rodiče a děti*. Na rozdíl od děl předchozích je v *Trvání v proměně* konstatováno, že Rais ve svých dílech užívá dialektismů, s touto informací jsme se také dříve nesetkali. Naopak stejně jako v jiných pracích je zde připomenuta Raisova schopnost přiblížení dialogických pasáží svých děl běžné hovorové řeči. Zde je tento fakt chválen jako způsob, kterým Rais „navodil dojem aktuální přítomnosti představených situací a scén.“²⁹

Výklad o K. V. Raisovi v pozdějším vydání *Trvání v proměně* z roku 2010 je totožný s tím prvním.

1.3.2 České literární romantično, Sumář

Turečkův přístup k literárním směrům je velice specifický, založený na synopticko-pulzačním přístupu. Turečkův přístup je založen na myšlence, že jednotlivé literární směry nelze ohraničit časově, určitými fixními body. Autor (či jeho konkrétní dílo) píšící v jednom časovém období se může stát uzlovým bodem, který v sobě zahrnuje znaky více než jednoho literárního směru, ač v tradičním lineárním modelu by jeho směrové zařazení bylo více méně omezeno jedním diskurzem.³⁰ A právě tomuto pojetí jsou publikace především věnovány, nejedná se tedy o dějiny české literatury v pravém slova smyslu a K. V. Raisovi v nich není věnována velká pozornost. Ovšem i to může být příznakové. Dalibor Tureček se ve svém díle soustřeďuje především na ty spisovatele, které považuje za tzv. „uzlové body“. To, že se podrobněji nevěnuje Raisovi tedy může znamenat, že v jeho díle neshledává výraznější rysy více než jednoho uměleckého směru.

---

²⁶ Tamtéž, s. 311

²⁷ Tamtéž, s. 312

²⁸ Termín Lubomíra Doležela, viz DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Vyd. 2. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2014. Scholares, s. 85–97

²⁹ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2007, s. 312

³⁰ TUREČEK, Dalibor. *Sumář: Diskurzivita české literatury 19. století*. Brno: Host, 2018.

1.4 Shrnutí

Očekávaná změna nastala v dílech druhé poloviny 20. století, které byly pod silným vlivem marxisticko-leninské ideologie. Právě v těchto dílech se mění pohled na samotné dílo *Výminkáři*. Zatímco v dílech, která byla napsaná v první polovině 20. století, bývají často vyloučeny ekonomické problémy jako hlavní téma Raisova díla, v *Dějínách české literatury* je právě na nich vystavěn celý konflikt *Výminkářů*. V tomto případě se však jedná o změnu, která není pro naši práci tolik významná.

Mnohem významnější se zdá být otázka směrového zařazení K. V. Raise. Ač po celou námi sledovanou dobu byl Rais vždy zařazován mezi realisty, v dílech z první poloviny 20. století jsme mohli zaznamenat, že býval důraz kladen také na idealizační rysy a prostředky, které se v jeho díle objevují. Znamená to, že Rais podle těchto prací nezobrazoval skutečnost takovou, jakou ji viděl, ale z určité části ji idealizoval – vylepšoval. To, co bývá dnes pojmenováno jako ideální realismus³¹ se objevuje v pracích také jiných autorů. Jako příklad můžeme jmenovat *Babičku* Boženy Němcové. V souvislosti s touto knihou bývá často upozorňováno na fakt, že ve skutečném světě by nebylo možné, aby babička – žena z lidu – byla pozvána kněžnou na její zámek, ovšem v díle Boženy Němcové k tomuto dochází. Právě tyto odchylky od pravděpodobné reality napovídají tomu, že by se i o díle Boženy Němcové dalo v některých aspektech uvažovat v konturách ideálního realismu. Ovšem v pozdějších souborech dějin české literatury ve druhé polovině 20. století už nejsou idealizační prvky v Raisově díle tolik vyzdvihovány a s přelomem století jejich zdůrazňování upadá úplně. V dílech jako *Panorama české literatury* nebo *Trvání v proměně už idyla* či idealismus nejsou zmíněny vůbec.

---

³¹ Např. HRDINA, Martin. *Mezi ideálem a nahou pravdou – Realismus v českých diskusích o literatuře 1858–1891*. Praha: Academia, 2016 nebo JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Raisovo úsilí o realistickou prózu: Ke genesi realismu let osmdesátých a devadesátých. *Česká Literatura*, 1958, 6(3), 317 – 340

2 Výminkáři

2.1 Obecná charakteristika

Raisovo dílo *Výminkáři* vznikalo v rozmezí let 1887–1890, kdy jednotlivé povídky postupně vycházely časopisecky v *Osvětě*, *Světozoru* a *Květech*. K prvnímu soubornému knižnímu vydání pak došlo v červnu roku 1891 v nakladatelství Fr. Šimáček v Praze, jednalo se o Raisův první knihu povídek. Dílo *Výminkáři* zaujímá v české literatuře důležité místo jako reprezentant českého vesnické a realistické prózy. Stejně jako další díla Raisova vrcholného období jsou i *Výminkáři* zaměřeni na venkovský život 19. století. Autor zde své poznatky z dlouholetého pozorování skutečného vesnického života zaznamenává tak, aby se co nejvíce přibližovaly skutečnosti. Většina povídek souboru je zasazena do prostředí Raisova dětství, tedy Podkrkonoší, pouze povídka *Matka a děti* se odehrává na Hlinecku, což je kraj, kde Rais působil v 80. letech jako učitel.

Pro celou sbírku jsou příznačné dlouhé detailní popisy přírody a také podrobná charakteristika protagonistů. F. X. Šalda se ve své recenzi k jinému Raisovu dílu vyjádřil ve smyslu, že Raisovy popisy jsou sice detailní, ale pouze vnějškové, že Rais nejde dostatečně do hloubky, nepopisuje charaktery a psychologii svých postav. "Rais má ve svých pracích pravdu zevnějšku, ale nemá pravdu nitra, nemá pravdu duševní, psychologickou. [...] Pan Rais v šedivé střízlivé prose detailuje mnohdy v dosti dlouhém odstavci každou skvrnu na kabátě, každou vrásku na líci. [...] Je vidět hned, že p. Rais zná důvěrně tyto kornaté hlavy, tyto hranaté, těžce řezané figurky [...]. Ale duševně neznáme jich vůbec; duševním životem se v pracích p. Raisových vůbec nežije."³²

Jak velmi Rais věnoval pozornost detailnímu vnějšímu popisu postav, je patrné na příklad z popisu pošťáka Lasíka z úvodu předposlední povídky *Do Prahy na pout'*.

„Byla to postava neveliká, ale hodně ramenatá, již trochu přikloněná a vlasů oplesnivělých. Měl kabát bez šosů, dlouhý až ke kolenům a odřený, že se leskl, ale držel jako prkno, a nikde nebyl ani trošinku protržen. [...] Na hlavě měl takovou tu beranici, jež u předu končí štítkem,

---

³² ŠALDA, František Xaver, Zapadlí vlastenci. In: *Rozhledy* 4. 1894/95, s. 546

*nad nímž třepetají se tři trapečky; takové čepice nosí napořád podkrkonošští Němci, ale také u nás je hodně ve zvyku, nejsmeť pod Zvičínem od Krkonoš tuze daleko. Kalhoty Lasíkovy byly z lámasu a pokud jsem ho znal, splývala mu pravá nohavice rádně na botu, levá visívala na holínce, čili jak u nás říkají, nosil jednu nohavici na neděli, druhou na všední den.*³³“

Autor se soustřeďoval na rysy tváří, často popisoval jejich sešlost a stáří. Důraz je kladen také na oblečení, které mají postavy na sobě, přičemž bývá zmíněná i celková postava a postavení těla. Autor těmito popisy dosahuje reálnějšího pohledu na svět svých povídek. Detailní popisy jsou charakteristickým znakem realistické prózy.

2.2 Jednotlivé povídky

2.2.1 *Matka a děti*

Povídku *Matka a děti* napsal Rais v roce 1887, poprvé zveřejněna byla o rok později v časopise *Osvěta*. Jako jediná z cyklu *Výminkáři* se neodehrává v kraji Raisova dětství a narození, ale v místech, kam se Rais odstěhoval po vystudování učitelského ústavu. Konkrétně se tedy jedná o okolí města Hlinska na Českomoravské vysočině.

Povídka *Matka a děti* vypráví příběh staříčké výminkářky Pařízkové. Stařenka žije se svým manželem na výminku u nejstaršího syna, který se k ní ovšem nechová hezky. Další tři synové manželů odešli v dospělosti z domu a usadili se ve městě, tam se jim ale nevede moc dobře, proto píší domů matce, stěžují si na své těžkosti a prosí ji, aby jim poslala své úspory. Výminkářka se schází s místním učitelem, který jí pomáhá sepsovat odpovědi synům. Nesouhlasně se dívá, když výminkářka Pařízková svým synům do města posílá i své poslední peníze. Sama si synům v dopisech stěžuje, jaké těžkosti s nimi prožívá, jak špatně se jí žije u syna, a jak jí docházejí peníze. Výminkářka je v díle charakterizována jako dobrý člověk, který by se pro své děti rozdal, neustále na ně myslí, dělá pro ně vše, co si žádají. Ani jeden ze synů se nad ní však nesmiluje. Po výminkářčině smrti se ani jeden ze synů neobjeví na pohřbu

---

³³ RAIS, Karel Václav. *Výminkáři: povídky a kresby z podhoří*. Praha: Fr. Šimáček, 1891. s. 97

vlastní matky, naopak přijedou na pohřeb svého otce, jelikož tuší, že po jeho smrti by mohli získat část dědictví.

Povídka *Matka a děti* je na rozdíl od ostatních psána z pohledu mladého učitele, který se stává jakýmsi důvěrníkem nešťastné výminkářky. Vyposlouchává její trápení, radí jí s jejími problémy a zúčastněně reaguje na její životní rozhodnutí. Při porovnání s ostatními – pozdějšími – povídkami, kde vypravěč jako postava nevystupuje, je v povídce *Matka a děti* patrný rozdíl v naraci, zejména v případě vypravěče. Na rozdíl od ní jsou totiž všechny povídky zprostředkovávány skrze vševědoucího, ale nezúčastněného vypravěče.

Jaroslava Janáčková se ve své předmluvě k osmnáctému vydání Raisových *Výminkářů Vesnická povídka a K. V. Rais* domnívá, že za odlišným vyzněním první povídky – tedy oproti dalším povídkám sentimentálnějšími vyzněním – stojí v určité míře redaktor časopisu *Osvěta* Václav Vlček. Janáčková tvrdí, že „... už při prvních krocích brzdil Vlček nového povídkáře, nechtěl totiž od něho pro svůj list vypravování drsná, dožadoval se příběhů smírně utěšených.³⁴“

V první povídce nevystupuje mnoho postav, jedná se konkrétně pouze o výminkářku Pařízkovou, hodnou starou ženu, matku, která všechno obětovala pro své děti, krejčího Strnádku, vášnivého čtenáře, který chce výminkáře Pařízkové nějak pomoci v jejím smutném životě, a tak prosí poslední postavu – vypravěče, aby jí pomohl poslat synům dopis. Postava vypravěče nemá v povídce jméno, svět vidíme z jejího pohledu, z vypravěčova příběhu se čtenáři může zdát, že se jedná o postavu s autobiografickými prvky. Další postavy už se v příběhu objevují pouze ve vzpomínkách ostatních nebo skrze dopisy. Tak v povídce vystupují synové výminkářky Pařízkové: Václav, Toník a Vojtíšek. Jejich dopisy nejsou naplněné láskou k rodičům, ale spíše právě naopak. V dopisech prosí matku o peníze, stěžují si na vlastní životy, ale matce s jejími starostmi nepomůžou. Nejkladněji je v povídce vystižen nejmladší syn Vojtíšek. Tou dobou se nachází na vojně a píše dopis domů, že si našel slečnu a bude se brzo ženit. Matku dokonce zve na svatbu, ovšem sám přijet domů odmítá. Až po smrti obou rodičů dojde u Vojtíška k obratu a charakterové proměně. Při pohledu na bílý

---

³⁴ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. *Vesnická povídka a K. V. Rais*: In RAIS, Karel Václav. *Výminkáři*. 18. vyd. Praha: Odeon, 1976, s. 14

pytlík matčiných kostí si Vojtíšek uvědomí, že mu na rodičích vlastně záleželo, a jak špatně se k nim choval.

„*Vojtěch maje oči vypouleny, chvěl se jako žebrák v nejprudším mraze. Křečovitě zdvihal kosti, líbal je a skrápěl slzami.*³⁵“

2.2.2 *V boudě*

V další povídce, kterou Rais napsal roku 1886 a časopisecky vydal roku 1887 ve *Světozoru*, se vypravěčova pozice ještě nemění. I nadále se jedná o ich-formového vypravěče, který vypráví o výminkářích, ačkoli v tomto případě jeho postava není stylizována jako přítel či důvěrník výminkáře, jako tomu bylo v příběhu předchozím. V povídce *V boudě* není výminkářský příběh tak výrazný jako v jiných povídkách, zdá se, jako by byl spíše okrajový. Čtenář se v povídce seznamuje s vypravěčem – v tomto případě také protagonistou příběhu – již starším člověkem (jehož věk není blíže určen), který vzpomíná na své dětství, na to, jak s přáteli chodívali hlídat úrodu brambor. A právě v rámci tohoto širšího vyprávění, dochází také na příběh výminkářův. Starý mlynář si krátce po svatbě své dcery velmi pochvaluje svého nového zetě, ten však jen o pár let později výminkáře ze svého domu vyžene. Právě tomuto vyhnání přihlíží vypravěč jedné červnové noci. Událost, která je zmíněná vlastně mimochodem, se navrací do děje dalšího rána, kdy je starý mlynář objeven s roztříštěnou hlavou na vlakových kolejích. Aniž by byly o výminkářově úmrtí vysloveny konkrétnější informace, z jeho smrti viní čtenář jeho zetě.

V příběhu je výrazný důraz kladen na přírodu, Rais v povídce věnuje nemálo prostoru detailním popisům přírodních scenérií a nálad, které krajina navozuje. Jde o typický znak realismu, ten je ovšem narušen mnohými deminutivními označeními okolní přírody. Deminutiva nejsou pro realismus příliš obvyklá. Realističtí autoři se většinou snažili nezaujatě podat obraz skutečnosti³⁶. Deminutiva jsou naopak často využívaným prostředkem *biedermeieru* a také *naturalismu*³⁷. Jaroslava Janáčková ve své stati *Realistická idyla* dokonce uvažuje, že by Raisovo dílo mohlo být označeno za idylu, tedy epický žánr

³⁵ RAIS, Karel Václav. *Výminkáři: povídky a kresby z podhoří*. Praha: Fr. Šimáček, 1891. s. 19

³⁶ VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literárních směrů a skupin*. Praha: Panorama, 1983. s. 122–124

³⁷ Tamtéž, s. 24–26

zaniknuvší v období preromantismu typický „náměty z venkovského, zvláště pastýřského prostředí.“³⁸

Postavy, které v povídce vystupují, nemá čtenář z důvodu jejího rozsahu šanci moc poznat. Vše, co ví, je, že vypravěči je v období, kdy se příběh odehrát, okolo deseti let, jeho kamarád, se kterým hlídal pole, je asi o dva roky starší. O postavách ze mlýna toho čtenář ví ještě méně. Ve zkratce má čtenář možnost poznat minulost a přítomnost postav, o jejich vzhledu, povaze či psychologii se autor však více nezmiňuje.

2.2.3 *Konec života*

Autorova další povídka, která byla poprvé uveřejněna v *Květech* v roce 1890 a vytvořena o rok dříve, bývá kritiky označována za nejkvalitnější z celé sbírky. Vypráví příběh výminkáře Stříhavky. Ten, ačkoliv má tři dcery, žije sám na výminku ve své rodné chalupě, kterou však již vlastní cizí lidé. Jeho dcery o výminkáře nejeví zájem, až když se začne výminkářovo zdraví zhoršovat, lákají ho dvě z jeho dcer k sobě. Slibují mu, že se o něj postarají, ve skutečnosti jim však jde o peníze, které Stříhavka ušetřil, a které by po jeho smrti mohly dcerám připadnout v dědictví. Staříček nakonec svolí a opravdu jde bydlet k jedné z dcer. V chalupě Moráků je svědkem bouřlivých scén. Stříhavkova vnučka Bára má několikaletou dcerku s nemajetným truhlářem, Morák – otec Báry, však nechce svolit ke svatbě. Představoval by si totiž pro svou dceru bohatšího ženicha. Dědeček Stříhavka se nerad dívá, jak jeho vnučka a její dcera Baruška trpí, proto své poslední peníze dá truhláři, aby si Báru mohl vzít. Po tom, co výminkář přijde o veškeré své úspory, o něj dcera, u které přebývá, přestane jevit zájem a vyhodí jej. V tu chvíli se objeví Stříhavkova nejmladší dcera, která se staříčka nezištně ujme. I přes její lásku a starost Stříhavka u dcery umírá.

Právě v příběhu o „výměnkáři Stříhavkovi, kmotránkovi jako růže“ dochází k obratu v pozici vypravěče, ten už nadále není ich-formový, ale „je neosobní, na první pohled nezúčastněný, ne už konkrétní figura, ale víc médium nebo kamera, která řadou detailů zaznamenává stísněné prostory vesnických chalup a výminků a pak gesta, podoby, chování a hovory postav; zachycuje je

---

³⁸ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Realistická idyla. In: *Česká literatura*. Praha: 1986. s. 522

jako skutečnosti právě pozorované a neměnné nebo jako akce právě probíhající.³⁹“ Důležitý je také fakt, že na rozdíl od prvních dvou povídek v *Konci života* ani v povídkách následujících již vypravěč čtenáři nepředkládá své názory, nehodnotí svět, na který se dívá, a čtenář si tak musí vytvořit názor na situace sám. I přes absenci explicitních hodnocení ze strany vypravěče, je vždy v četbě patrné, které postavy jsou nahlíženy jako kladné a které jako záporné. K tomu rozlišení užívá autor hojně adjektiv, deminutiv či pejorativ. Jako doklad uvedeme několik slovních spojení, ve kterých se objevují označení pro výminkáře, těmi jsou například: babička usměvavá, babička hodná, babička přátelská, dědeček pěkně, dědeček šťastně nebo babičku šťastnou, a naopak střední generace, tedy děti výminkářů jsou často ve spojení se slovy jako: zlý, vztek, pohřeb či slzy.

Výminkář Stříhavka je stejně jako většina ostatních starých rodičů v příběhu charakterizován jako velice dobrý a hodný člověk. Kladný vztah, který má čtenář k postavě cítit, je podporován častým a snad i nadbytečným označením „kmotránek jako růže“. Dalšími postavami povídky jsou výminkářovy dcery: Málka, Nanka a Kátle. Dvě z dcer se Stříhavkovi podařilo provdat do bohatých rodin. Nejmladší Kátle se provdala do chudoby, zato ale z čisté lásky. Jednoznačně negativní postavou povídky je Stříhavkův zeť, manžel nejstarší dcery Málky, Morák. V ději je vykreslen jako zlý muž, který vyvolává v chalupě neklid a nemluví s vlastní dcerou, která porodila nemanželské dítě chudému truhláři. Protipólem Moráka jsou jeho dcera Bára a její dcera Baruška. Bára s Baruškou mají krásný vztah s dědečkem Stříhavkou, rozveselují jeho život, ač samy docela trpí.

2.2.4 *Do Prahy na pout'*

I tato povídka byla poprvé vydána v časopise *Květy*, a to konkrétně v roce 1888, ve kterém byla také vytvořena. Její příběh se zaměřuje na výminkářku Pilařku, jež bydlí u jednoho ze svých synů ve výminku. Druhý její syn, řemeslník, žije i se svou rodinou v Praze. Pražský syn, smutný z toho, že svou drahou matku už dlouhou dobu neviděl, ji jednoho dne pozve dopisem na návštěvu k sobě do Prahy, na cestu pošle stařence také dvě zlaté. Cesta však přijde na zlaté tři,

---

³⁹ JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Vesnická povídka a K. V. Rais: In RAIS, Karel Václav. *Výminkáři*. 18. vyd. Praha: Odeon, 1976, s. 14

proto výminkářka přiloží jednu vlastní zlatku, odmítá však do Prahy přijet s prázdnou. Shání tedy další peníze, aby synovi mohla upéct buchtu. S žádostí jde za druhým synem, u kterého bydlí a zdarma mu vypomáhá na poli, aby jí dal, co jí patří – peníze z výminku. Syn i snacha však výminkářku ošklivě odbydou. Nakonec se Pilařce buchtu upéct podaří a za synem do Prahy skutečně odjede. Tam se k ní chovají moc hezky, všichni jsou k ní moc hodní, stařenka si užívá vnoučat, i přes to však dlouho nezůstane, spěchá totiž zpátky domů, aby zastala všechnu práci, kterou po ní její druhý syn požaduje.

I v této povídce je vypravěč neosobní, nepřítomný a neposkytující vlastní hodnocení. To přispívá k tomu, aby si čtenář hodnocení děje vytvořil sám.

Děj je v povídkách kupředu posouván zpravidla především pomocí dialogů. Promluvy vypravěče většinou slouží častým popisům detailů života. Popisovány bývají nejenom krajina, nebo vzezření postav, ale také obydlí, světničky, a to do nejmenších detailů. Nemálo místa je věnováno také popisům chování jednotlivých postav. V povídce *Do Prahy na pouť* posouvá děj na příklad dopis, který ústřední hrdinka obdrží.

V povídce vystupuje několik postav. Jako první se čtenář seznámí s vedlejší postavou, pošťákem Lasíkem, který přinese dopis výminkářce Pilaře. Ačkoliv není pošťák hlavní postavou, dostává se čtenáři poměrně detailního popisu jeho vzhledu. Stařenka Pilařka je opět postavou dobré matky, která obětuje samu sebe pro své děti i vnoučata. Neobvykle dobrý vztah v povídce spojuje Pilařku s jejím pražským synem a jeho rodinou. Pražský syn vřele zve svou matku do Prahy na pouť, když přijede, krásně se o ni i s celou rodinou stará. Nakonec svou matku i prosí, aby v Praze zůstala, ta však odmítá a těší se zpátky na svůj výminek, aby mohla pomáhat svému staršímu synu, který se k ní ovšem dobře nechová. Starší syn i se svou manželkou jsou negativními postavami příběhu, které stařenku zesměšňují a ponižují.

2.2.5 *Po letech doma*

Jedná se o další povídku, kterou Rais poprvé uveřejnil v časopise *Květy*, a to v roce 1890, ve stejném roce ji i vypracoval. Zároveň jde o poslední povídku celých *Výminkářů*.

Poslední povídka cyklu vypráví příběh dvou synů, jednoho, který zůstal doma na statku, a druhého, který šel do světa na studia. V příběhu vypravěč upozorňuje na to, jaká nevraživost může mezi dvěma bratry vzniknout. Bratr, který zůstal v rodné chalupě, závidí mladšímu bratrovi ve městě na studiích, myslí si, že se mu tam vede lépe, že si lehce přišel k velkým penězům a teď nemusí pracovat, zatímco on se dře doma na poli. Tak tomu však není, mladší bratr se na studiích trápí, nemá dost peněz, navíc jej schvátila vážná choroba. Když se syn vrací na pozvání otce vystonat domů, starší bratr se s ním ani nepřijde pozdravit. Naprosto odmítá s bratrem prohodit jediné slovo, neobměkčí jej, ani když nemocný bratr přijde klepat na jeho okno. Bratr nezmění názor ani po tom, co jeho mladší příbuzný umírá.

Povídka *Po letech doma* je v souboru *Výminkáři* ve zvláštním postavení, jelikož jako jediná nepojednává o vztahu mezi rodiči a dětmi. Ostatní povídky cyklu jsou charakteristické analýzou vztahů starých rodičů s jejich dětmi. Ti jsou schopni se celý život nezištně o své děti starat, v díle je nemálo příkladů toho, že by se výminkáři pro své děti rozdali, ovšem naopak už to nefunguje. Když se mají role obrátit a děti se mají postarat o své rodiče, ty toho nejsou schopny. Střední generace ve *Výminkářích* jsou z většiny nedobří, chamtiví lidé, starající se jen o své pohodlí, kteří často jeví zájem o své rodiče jen kvůli penězům. V poslední povídce je tomu jinak. Zde se autor soustřeďuje na vztah dvou bratrů, i když hlavní spor je opět vyvolán penězi. Právě tento sociální ráz příběhů vedl k velké oblíbenosti díla v období socialismu, kdy byli *Výminkáři* analyzováni právě z pohledu dominantní ideologie⁴⁰. Viz odpovídající oddíl této práce.

V poslední povídce jako protagonisté vystupují dva výminkáři, manželé Militčtí. Oba jsou opět obětujícími se rodiči, kteří milují své děti. Staršímu synovi přenechali statek, mladšího poslali do města na studia. Právě to je důvod celého konfliktu povídky. Starší syn Václav rodičům nedokáže odpustit, že zajistili jeho bratru Petrovi „lepší život“ ve městě, přičemž se on sám musí lopotit na statku. Václav se svou ženou jsou v povídce vykreslení jako negativní postavy hnané zlobou a nenávisť. Mladší syn Petr, ač pro svou nemoc nedostal velkou příležitost ukázat svůj charakter, se jeví jako postava kladná, trpící osudem.

---

⁴⁰ „...náš pracující člověk četl a dosud čte Raise po Jiráskovi snad nejraději...“ JAVOR, Ivan. K. V. Rais. In: *Lidové noviny* 57, 1949

3 Dobová recepce *Výminkářů*

V roce 1891, kdy byl Raisův román *Výminkáři* poprvé vydán, nevyšlo na toto dílo mnoho recenzí. Konkrétně se k němu vyjádřili čtyři literární kritici: Vilém Rokos, František Vladimír Vykoukal, Teréza Nováková a neznámý autor pod pseudonymem K. v literárním časopise *Lumír*. Hodnocení těchto čtyř kritiků však bylo převážně pozitivní. Chválili Raisovu dovednost pozorovatelskou, s jakým umem a citem dokáže vypořádat rysy lidí na venkově, a ty následně mistrně vypodobnit ve svém díle. Důraz byl v recenzích kladen také na jazyk povídek, který recenzenti neshledávali příliš složitým. Jedná se o jazyk prostý, ale k příběhům vhodně zvolený. Několikrát bylo v recenzích zmíněno, že nejpovedenější povídkou cyklu je povídka *Konec života*. Několik let po prvním vydání *Výminkářů* se znovu objevila snaha na Raisovo dílo zareagovat, proto své recenze publikovali Leandr Čech, Václav Kubíček (pod pseudonymem J. Klenek) či R. Bazarov. V následujících podkapitolách všechny tyto recenze blíže představíme. Hlavním cílem této části práce se jednak představit jednotlivé recenze, ale také je rozebrat a mezi sebou srovnat.

Roku 1911 napsal Vladimír Dresler o Raisovi toto: „Rais je široce populárním a hojně čteným autorem. U nás dnes z nejpůvodnějších a nejčastěji vyhledávaných⁴¹.“ Na základě tohoto tvrzení je možno konstatovat, že se Rais těšil široké oblibě čtenářstva.

3.1 Vilém Rokos

Vilém Rokos, vlastním jménem Josef František Andrlík, byl český literární kritik, spisovatel, učitel a překladatel. Vystupoval pod mnoha pseudonymy, například Jan Drlík, Jaroslav Lipovský, Róza Kratochvílová, nebo právě Vilém Rokos.

Rokosova kritika byla uveřejněna 1. srpna roku 1891, tedy těsně po vydání *Výminkářů*, v časopise *Literární listy*. Časopis *Literární listy* byl literárněkritický časopis reprezentující především tzv. moravskou kritiku, což bylo uskupení kritiků pocházejících z Moravy a publikujících na konci devatenáctého století

---

⁴¹ DRESLER, Václav. *K. V. Rais*. Praha: K. Ločák, 1911, s. 4

v časopisech *Literární listy* a *Niva*.⁴² Kritik zde hned v úvodu své recenze upozorňoval na Raisovu neobvyklou píli a snahu. Rais na rozdíl od jiných spisovatelů své doby možná nevyňikal „plodností“, nevydával jednu knihu za druhou, do každé z nich však vkládal hodně snahy. Rokos si všiml, že ani co se týče obměny svých témat nebyl Rais z nejpłodnějších. Všechny povídky cyklu *Výminkáři* vyprávějí příběhy na jedno téma, a to podle Rokose konkrétně na: „nevědek dětí k rodičům i vzájemnou nevráživost sourozenců, mající kořen svůj v hrabivosti, která neušetří ani vlastní krve“⁴³. Proti negativním vlastnostem některých postav vystupují v Raisově díle také postavy veskrze dobré, obvykle jsou to postavy starých rodičů, kteří by pro své děti obětovali vše, co mají. Kritik ve své recenzi představil svou domněnku, že na českých vesnicích se objevují i příběhy jiné, plné vřelejších vztahů mezi rodiči a dětmi, ovšem ponechával Raisovi veškerou svobodu ve volbě tématu, a věřil, že špatný obraz lidských životů Rais vybral s dobrým vědomím. Jak bude patrné i z dalších recenzí, literární kritikové si často všimli Raisova talentu dokonale zachytit lidskou povahu. Nejinak tomu bylo i u recenze Viléma Rokose. Ten ve své nedlouhé recenzi vyzdvihoval Raisovu schopnost vypořizovat lidské rysy, díky svému „bystrozraku pozorovatelskému“, a ty následně zpodobnit ve svém díle. Je to rozdíl, oproti F. X. Šaldovi nebo Arnemu Novákovi, kteří psali, že Rais sice popisuje vnější podobu svých postav, ale jejich vnitřnímu životu se už nevěnuje. Nejde však jen o téma povídek, které Rokos chválil. Pozitivně Rokos hodnotil také zpracování příběhů, psal zde, že Rais povídkám „věnoval všecku dovednost svého pera“⁴⁴. Rokos v Raisově díle viděl více než jen knihu pro pobavení, věřil, že příběhy výminkářů poslouží i ke zlepšení světa. V závěru své recenze píše Rokos toto: „Odkládáme knihu s hlubokým a trvalým dojmem a přejeme, aby se jí podařilo vniknouti tam, kde by vykonati mohla plnou měrou poslání své: vymýtit nelásku a vštípiti lásku do srdcí, ve kterých bující mamonařství udusilo spanilý její květ“⁴⁵.

---

⁴² KUDRNAČ, Jiří. K funkci periodik tzv. moravské literární kritiky konce 19. stol. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. Filozofická fakulta. Masarykova univerzita Brno, 1998, s. 31

⁴³ ROKOS, Vilém. Výměnkáři. In: *Literární listy* 12, 1890/1891, s. 275

⁴⁴ Tamtéž

⁴⁵ Tamtéž

3.2 František Vladimír Vykoukal

Nejrozsáhlejší recenzi na *Výminkáře* Karla Václava Raisa sepsal František Vladimír Vykoukal do obrázkového časopisu *Světazor* 7. srpna 1891. *Světazor* byl časopis založený Pavlem Josefem Šafaříkem roku 1834, jeho hlavním účelem bylo pobavit čtenáře různými zajímavostmi. Po jeho znovuoobnovení roku 1867 dostal nový cíl, a to především přinášet široké veřejnosti domácí i překladovou beletrii⁴⁶. V úvodu Vykoukalovy kritiky můžeme zaznamenat, že autor vyjadřuje nespokojenost nad knihami posledních let. Dle něj dochází k velkému nedostatku kvalitní krásné literatury u nás, proto je také velmi nadšen z vydání Raisových *Výminkářů*. Konkrétně píše toto: „Málo jest knih z poslední doby v pěkném písemnictví našem, které nás tak opravdově potěšily, jako přítomná kniha Raisova⁴⁷“. Už z prvních vět je vycítit upřímná spokojenost a radost. Autor upozorňuje na to, že Rais už nějakou dobu sleduje a pravidelně čte jeho příspěvky v časopisech. Vyslovuje zde názor, že každý čtenář, který již dříve s Raisem a jeho dílem přišel do styku, bude *Výminkáře* přijímat s velkou důvěrou.

Dle autorova názoru docházelo v pozdních 80. a raných 90. letech 19. století k úpadku vesnického románu. Autor se domníval, že vesnický román jako takový přichází o svou dříve dobrou reputaci. Ve stejné době jako Rais vydával své vesnický laděné romány také například Antal Stašek. Žánr vesnického románu byl velmi populární od druhé poloviny 19. století, mezi jeho nejvýznamnější představitele patří Teréza Nováková, Karolína Světlá, a právě Karel Václav Rais⁴⁸. Raisovi se ve Vykoukalově recenzi dostalo speciální pochvaly za to, že v době, kdy dle autora vesnický román upadal, dokázal napsat tak kvalitní práci tohoto druhu. Za klad Vykoukal vnímal také to, že Rais nevyužíval k dosáhnutí svého úspěchu žádných podpůrných prostředků, ale jen a pouze svého umění. Na dalších řádcích se autor pustil do analýzy Raisova úspěchu. Srovnával zde Raisovy *Výminkáře* se staršími díly věhlasných autorů venkovského románu a došel k závěru, že to, co dělá z Raisova díla dílo úspěšné, je fakt, že Rais své příběhy neidealizoval. Vykoukal zde vyslovil názor, že Rais ve svých

---

⁴⁶ MERHAUT, Luboš, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4, S-Ž; Dodatky k LČL 1-3, A-Ř. Praha: Academia, 2008, s. 452

⁴⁷ VYKOUKAL, František Vladimír. *Výminkáři*. In: *Světazor* 25, 1890/1891, s. 456

⁴⁸ GALÍK, Josef. *Panorama české literatury: (Lit. dějiny od počátků do současnosti)*. Olomouc: Rubico, 1994, s. 153

textech nevyužívá prostředků, které by život na venkově ukazovaly v lepším světle, zachycoval venkov takový, jaký je: syrový, těžký a drsný. Nejlepším dokladem je následující citát: „V jeho kresbách není nakupeno slunečního jasu, z něhož někteří povídkáři tvořili našim venkovanům nezaslouženou gloriolu, ale světlo a stín v přiměřeném rozdělení střídá se asi tak, jako na vysoké obloze jasný azur a obláčky, ba mraky tu menšími, tu většími⁴⁹“. Příkladem právě takového textu, kde Rais své postavy a příběhy neidealizoval, uvedl Vykoukal *Výminkáře*. Skutečnost a opravdovost příběhů, které se v Raisově cyklu nacházely, dokládal Vykoukal soudními spisy. Právě v těch totiž podle Vykoukala existovaly důkazy o tom, že to, co Rais ve *Výminkářích* popisoval, se v opravdovém životě skutečně odehrává. Stejně jako je tomu u dalších recenzentů, i F. V. Vykoukalovi se ze všech povídek ve *Výminkářích* nejvíce líbila povídka *Konec života*.

F. V. Vykoukal chválil ve své recenzi také jazyk Raisových *Výminkářů*. Domníval se, že jazyk, který pro své povídky Rais zvolil, je sice prostý, ale přirozený a správný. Rais dle Vykoukala dokázal svým psaním dojímat, i své čtenáře přesvědčit o své pravdě. Zvláštní důraz klade na jazyk jednotlivých postav. Domníval se, že i díky jazyku dokázal Rais dosáhnout uvěřitelnosti svých příběhů. „Zvláštní chvály zasluhuje, že jeho osoby mluví tak, jak jest to jediné přiměřeno jejich stavu a povaze.⁵⁰“ Tomu dle kritika přispívá to, že autor dobře znal dialektické rysy používané v oblastech, kam své příběhy zasazoval. Znovu zde dochází ke zdůraznění Raisova pozorovatelského talentu a jeho schopnosti vypozerované skutečnosti přenést na stránky knih. Vykoukal se domníval, že právě tato schopnost ostatním autorům vesnických povídek chyběla, a dává jim tak Raise za vzor. Na rozdíl od F. X. Šaldy⁵¹ nebo Arne Nováka⁵², kteří ve svých pozdějších textech Raisovi vyčítali nedostatečné psychologické zachycení postav, zde Vykoukal upozorňuje na plastičnost Raisových postav, a to ať jsou vykresleny do podrobností nebo jsou popsány jen charakteristickými rysy. V poslední větě své recenze Vykoukal chválil i Raisovu českost: „Tím vším nabývají jeho

---

⁴⁹ VYKOUKAL, František Vladimír. Výminkáři. In: *Světlozor* 25, 1890/1891, s. 456

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ ŠALDA, F. X. a Felix VODIČKA, PISTORIUS, Jiří, ed. *Kritické projevy. I.*, 1892-1893. Praha: Melantrich, 1949, s. 160–161

⁵² NOVÁK, Václav a NOVÁK, Arne. *Stručné dějiny literatury české*. V Olomouci: R. Promberger, 1910. s. 457

povídky rázu pravé českosti, což při jejich v pravdě umělecké hodnotě zajisté nebude chválou poslední⁵³“.

3.3 Teréza Nováková

Recenze spisovatelky Terézy Novákové vyšla v olomouckém periodiku *Domáci hospodyně: čtrnáctidenní list věnovaný milé naší ženské pleti československé, jakož i všem ctitelům spořádaných domácností* v srpnu roku 1891. Časopis vycházel od roku 1883 pod vedením Miloslavy Procházkové a od roku 1886 se pro Novákovou stal hlavním prostorem jejího literárního vyjádření. Konkrétně se zde podílela hned na několika rubrikách. Ta, ve které se objevila i recenze na Raisovo dílo, nesla název *K sestřím československým* a podtitul *Pátá řada „Hovorů po práci“*. Obvykle se v této rubrice Nováková věnovala aktuálním tématům z ženských a vlasteneckých pozic, 13. srpna 1891 upustila od série popisující jubilejní výstavu a pozornost věnovala jinému ze svých oblíbených témat, jak sama v článku píše, a to literatuře.⁵⁴ O Raisových *Výminkářích* zde Nováková na prvních řádcích své recenze píše následující: „...vyšla před nějakými týdny knížka malá, ale přerozmilá, již čtenářkám našim doporučiti z té duše si přejeme.⁵⁵“ Nováková ve své práci klade silný důraz na ženy a dívky, vyzdvihuje proto, jak může Raisovo dílo ženám posloužit. Nováková míní, že by Raisova kniha „milé sestry nejen pobavila a rozrušila, ale byla probudilejším jakousi školou, jak lid náš třeba pozorovati a posuzovati.⁵⁶“ Objevuje se zde tedy znovu obvyklý důraz na Raisovy pozorovatelské dovednosti, v tomto případě Nováková snad *Výminkáře* považuje i za jakousi „morální příručku“. V další části své recenze hodnotí Nováková Raisovu dosavadní práci, upozorňuje na to, že Rais do literatury vstoupil před devíti lety a od té doby soustřeďoval svou pozornost a literární činnost k básním, historickým povídkám pro mládež a životopisům. Tyto práce Nováková hodnotí kladně, soudí, že Rais ve svých pracích šel k vrcholu, zároveň však upozorňuje na to, že Rais za tím svou

---

⁵³ VYKOUKAL, František Vladimír. Výminkáři. In: *Světlozor* 25, 1890/1891, s. 456

⁵⁴ HECZKOVÁ, Libuše. *Píšíci Minervy: Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2009

⁵⁵ NOVÁKOVÁ, Teréza. *K sestřím československým*. *Domáci hospodyně VIII*, 1891, č. 15, s. 350

⁵⁶ Tamtéž

cestu hledal, až jednotlivými povídkami *Výminkářů* se usadil v dílech vesnický laděných. Znovu je zde zmíněn Raisův pozorovatelský talent v části, kde Nováková popisuje *Výminkáře* jako dílo plné postav, které jsou inspirované Raisovými vzpomínkami na dětství v Podkrkonoší a na jeho jinošství a počátky učitelské kariéry v jiných krajích. Povídku *Matka a děti* Nováková popisuje slovem „pozoruhodná“, neméně nadšeně pak píše i o povídkách *Po letech doma* či *Do Prahy na pouť*, o těch v *Domáci hospodyni* píše, že „hluboce čtenáře jímaly⁵⁷“. Hlasem všech žen českých Nováková ve své recenzi děkuje K. V. Raisovi za to, že alespoň část svých vesnických povídek a črt vydal v knižní podobně. Naráží zde na to, že společně s povídkami, které byly později vydány v souborném vydání pod názvem *Výminkáři*, vycházely v letech 1887–1891 i další povídky, které se do souboru *Výminkářů* nedostaly. Nováková zde také vyslovuje domněnku, že vesnických souborů brzy Rais vydá více. Nováková se zde přidala k dalším recenzentům, kteří Raise vychvalovali. Po prvním souborném vydání *Výminkářů* v knižní podobě o díle píše jako o knize „krásné, zajímavé a dojemné⁵⁸“, zdůrazňuje také Raisovu práci lidopisnou. Talent Rais podle Novákové prokázal také ve způsobu řešení „zuřivého sporu.“ Šlo zde o dobové pojetí českého lidu a spor mezi kritickým a ideálním realismem. Nováková se domnívá, že pokud se jedná o romány a povídky, jedná část české veřejnosti touží vidět národ jen v tom nejlepším světle, skutečnost zobrazovanou idealizovaně, a pokud tak spisovatel nečiní, považují autora za zrádce a nevlastence. Naopak druhá část veřejnosti považuje takto zobrazenou skutečnost za lež a nepravdu, lidskou společnost vidí zkaženou touhou po penězích, a tak, chce-li spisovatel podle pravdy zobrazit skutečnost, musí užívat až naturalistických postupů. Nováková se domnívá, že oba tábory mají v určité míře pravdu. Ten, který hledá, je schopen v lidské společnosti nalézt lidi dobré povahy, postavy až téměř ideální, existují zde však lidé pohánění touhou po majetku či jinak „zkažení“. Není však důvod, proč by se těmto lidem – ani dobrým, ani zlým – měli spisovatelé vyhýbat. „Příkré ty protivy velice šťastně, umělecky šťastně, spojil ve svých *Výminkářích* Rais.⁵⁹“ píše Nováková. Chválí také, že Rais ve svém díle nijak nezamlčoval negativní vlastnosti svých postav a nenahrazoval je ideálními. Ani vlastnosti

---

⁵⁷ Tamtéž, s. 351

⁵⁸ Tamtéž, parafrázováno

⁵⁹ Tamtéž

pozitivní nijak neupravoval a zobrazil je tak, jak si je z dětství a mladí pamatoval. Ocenění si zasloužila také Raisova schopnost vystihnout překvapivou bystrostí „karakteristické duševní rysy venkovanů⁶⁰“. I přes pochvalný charakter recenze Nováková označila děj většiny povídek cyklu *Výminkáři* jako „episodní“, jen v ději podle ní nejzdařilejší (a nejdelší) povídka *Konec života* zaznamenává Nováková „jakousi zápletku, velmi dojemnou⁶¹“. S podobným názorem, že povídka, v níž vystupuje jako protagonista „kmostránek jako růže“ je nezdařilejší, se v recenzích nesetkáváme poprvé. Nováková dokonce postavu výminkáře Stríhavy označuje za nejkrásnější postavu celé knihy. Za další ze zdařilých postav jmenuje Nováková také postavu panímámy Pilařky, Lasíka a jeho Lucky, dcery kmostránka Stríhavy a jejich manželů, krejčího Strnádky, manželů Militských atd. Svou recenzi ukončuje Nováková těmito slovy: „Není to frázi pravíme-li, že upřímně se těšíme na sebrání dalších povídek Raisových – jsou tak milé, pravdivé, české, dojemné! Budou se milým sestrám asi také líbiti.“ Můžeme tedy i recenzi Terézy Novákové připojit k těm, které Raisovy *Výminkáře* přijaly velice kladně.

3.4 Anonymní recenze v *Lumíru*

Další recenze na Raisovy *Výminkáře* vyšla v červenci roku 1891 v *Lumíru* anonymně pod šifrou K. Anonym ve své recenzi Raise označuje za „opravdový talent“, který nevyniká tak, jak to ve svých recenzích zmiňovali předchozí kritikové, jen svou schopností dokonale odpozorovat skutečnost, ale také svou poetičností. Autor recenze zde vyslovil názor, že k dokonalému popsání pravdy nestačí jen „pouhé fotografování⁶²“, je však nutné také proniknout do duší popisovaných postav, dokonale postavám porozumět, a také poezie. Je to názor, který se výrazně liší od názorů kritiků, kteří odmítají idealizující prvky v dílech realistických. Takoví autoři většinou dbají na to, aby zobrazili skutečnost takovou, jaká opravdu je, ovšem poezie, jak ji anonym ve své recenzi zmiňuje, dost nápadně evokuje určitou stylizaci – odklon od objektivní skutečnosti. Podle této recenze je zřejmé, že se stylizaci přiklání a vidí ji i v Raisově díle. K. konkrétně

---

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

⁶² ANONYMĚ, *Výminkáři*. In: *Lumír*. 1891, s. 252

píše toto: „Také na pravém výboru té pravdy záleží, aby se vždy dotkla některé struny srdce lidského: mohou býti rysy líčení drsný jako sama pravda bývá, ale mají-li zůstat poetickými, nesmějí urážeti.⁶³“ Na dalších řádcích anonym dodává, že není pravda, že by si snad v něčem Rais vymýšlel, či nějaké informace zamlčoval. K. věří, že Rais ve své práci zobrazil postavy rázovité, tak jak je viděl za života. Zaznamenal to, jak žili, jak trpěli, jak bojovali. Všechno to však dělal tak, že jeho práce zůstává uměleckou a nikoho neuráží. O anonymově nadšení z Raisových *Výminkářů* nejlépe vypovídá následující citát: „uchvátí vás každá podrobnost, která by v stručnosti mizela, dojme vás ovzduší povídek, cítíte, že jste z něho vyrostli, že v něm dýcháte, rozruší vás elegičnost toho českého života⁶⁴“. Stejně jako např. Teréza Nováková nebo F. V. Vykoukal i anonym v *Lumíru* považuje za nejzdařilejší povídku z cyklu *Výminkáři* povídku *Konec života*. K. je přesvědčen, že by se tato povídka mohla dávat ostatním venkovským vyprávěním za vzor. Nejvíce se kritik dojíká nad postavou výminkáře Stříhavky a jeho zpracování považuje za „lidské a přirozené“.

I Raisův styl psaní hodnotí anonym kladně. Dle něho se styl textu dokonale hodí k obsahu povídek, je „prostý, ohebný, lahodný, každé slovo na svém místě, žádné zbytečné⁶⁵“. Svou recenzi autor ukončuje slovy: „Vítáme první Raisovu knihu s radostí, je jednou z těch, jež by se měly čísti a hodně čísti a dojíti porozumění⁶⁶“.

3.5 Leandr Čech

Leandr Čech ve své kritice uveřejněné roku 1892 v *Osvětě* přirovnává K. V. Raise a jeho *Výminkáře* k Vítězslavu Hálkovi, který už dříve napsal a vydal knihu *Na vejminku* věnující se příběhům nejstarších obyvatel vesnic. Vítězslav Hálek vykreslil vztah výminkářů a hospodářů v ještě větším rozporu, než tomu bylo u Raise. Čech píše, že Hálkovo zobrazení výminkářů odkazuje na vztah otroků a otrokářů. Stejně jako Hálek ani Rais neřeší ve svém díle reflexi a řešení výminkářské situace na vesnicích, oba situace pouze popisují. Leandr Čech ve své

---

⁶³ Tamtéž, s. 252

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Tamtéž

recenzi píše, že i z Raisova díla stejně jako z toho Hálkova vycítil lásku a něhu, kterou autoři ke svému lidu a k lidu, který v dílech popisovali cítili. Konkrétně píše: „Ten z duše a srdce jdoucí ráz mluvy Hálkovy vycitujeme i z řeči Raisovy, z níž vytryskne něžná láska k českému pohorskému lidu...⁶⁷“ Ve stejné větě ale dodává, že ve způsobu provedení se Rais Hálkovi nepřiblížil. Hálkova výminkářská povídka je totiž napsána v duchu romantickém, hlavní postava příběhu Lojka je dokonce Čechem přirovnáván k Shakespearovu králi Learovi. *Výminkáři* jsou dle Čecha o něco prostší, Rais v nich popisuje pravdivý obraz skutečnosti, nezveličuje ani špatné zacházení hospodářů se svými rodiči, ani utrpení výminkářů. Důraz Čech klade i na lidské city, které Rais do příběhu vkládá, aby pomocí nich vykreslil vztah mezi výminkáři a jejich dětmi, i mezi sourozenci navzájem. I Čech stejně jako většina ostatních recenzentů Raisových vyzdvihuje Raisovu schopnost pozorování lidských povah a zvyků a jejich následného zachycení v textu. Charakteristiky Raisových postav jsou podle něj jemné a jednoduché, zachycují však zároveň i „místní barvitost vnímání“⁶⁸. Čechovo vnímání Raise je jednoznačně kladné, domnívá se, že dosavadní jeho práce byly menšího rozsahu, je však tak kvalitním autorem, že by si rád přečetl i dílo delší.

3.6 Václav Kubíček (J. Klenek)

Roku 1892 vyšla v příloze *Hlídky literární* recenze Václava Kubíčka pod pseudonymem J. Klenek. Autor začíná svou recenzi poetickými slovy „Milé teplo rozehrívá srdce při čtení těchto kreseb.“⁶⁹ Už z úvodu textu je tedy patrné, že se jedná o další z kladných recenzí Raisových *Výminkářů*. Vzápětí autor svá slova relativizuje: snad to bylo jen z důvodu okamžité nálady, že se mu na konci knihy do očí vloudily slzy, snad jen spisovatel umně vyvolal kritikovy vzpomínky na vlastní mládí. Jisté však je, že je Rais dobrým spisovatelem, který umí své čtenáře dojmout a dotknout se jejich srdcí. Klenek chválí především Raisovu schopnost přenést dokonale své pocity a názory do textů, které tvoří. Kritik tvrdí, že při čtení Raisovy práce dokáže on i ostatní čtenáři vycítit a odhadnout, co autor

---

⁶⁷ ČECH, Leander. Výpravna prosa. *Osvěta*, 1892, roč. 22, č. 7, s. 663.

⁶⁸ Tamtéž, s. 664

⁶⁹ KLENEK, J. *Výminkáři. Hlídky literární: zprávy apoštolátu tisku: příloha Školy B. S. P.* Brno: Papežská knihotiskárna benediktnů rajhradských, 1892, s. 67

sám cítil a viděl, když svou práci tvořil. V tom vidí Raisovu největší přednost. Chválí také volbu tématu, to shledává býti „skutečně českým“ a také „palčivým a časovým“.

Na rozdíl od F. X. Šaldy chválí Klenek také charakteristiky postav výminkářů. Předobrazy jednotlivých Raisových postav shledává Klenek býti přesně takové, jak je Rais ve svém díle zobrazuje: „Tak opravdu vypadají výminkáři, ti staří, upracovaní rodičové, kteří odevzdavše dětem majetek, i srdce by s nimi ještě rozdělili, a přece mnohdy dočkávají se jenom nevděku.“⁷⁰

Konkrétně první povídku cyklu *Matka a děti* charakterizuje autor recenze jako povídku prostou, i na malém prostoru a v pár slovech však dokázal Rais vystihnout sílu a bezpodmínečnost mateřské lásky. Totéž platí i o povídkách dalších, kritik zmiňuje jejich prostotu a krátkost, dále ale také to, kolik informací a citů se do tak krátkého textu vleze. Všechny povídky jsou zároveň pravdivé a opravdové, Rais v žádné nevyužívá falešných detailů, aby zobrazil postavy v jiném světle, než ve kterém se mu skutečně jeví.

Neobvyklé v kontextu dalších recenzí Raisových *Výminkářů* je Klenkovo srovnání díla s Němcové *Babičkou*. Podobnost kritik vidí v povídce *Konec života*, protagonista příběhu je silně věřící a k bohu přivádí i svá vnoučata, přičemž právě tento fakt mu připomíná *Babičku*. Oba příběhy jsou také vypravovány podobným způsobem, ne zdlouhavě a mnohoslovně, zato ale jímavě a zajímavě.

Klenkova recenze je ukončena vizí, že si *Výminkáři* jistě najdou velké množství svých čtenářů, podle něj je to dílo velmi kvalitní, plné jemné drobnokresby, kterou Rais velmi dobře ovládá.

3.7 R. Bazarov

Drobná kritika Bazarova, jehož celé jméno se nám nepodařilo dohledat, vyšla v roce 1898 v časopise *České revue* s podtitulem *měsíčník Národní strany svobodomyšlné, věnovaný veřejným otázkám* právě pod jménem R. Bazarov. Autor zde píše především o jiném Raisově díle, a to *Západu*. Obě Raisovy práce kritik srovnává a obě také chválí. Recenze je napsána velice poetickým jazykem, o *Západu* kritik například ve své recenzi mluví jako o „reliéfu jemně

---

⁷⁰ Tamtéž, s. 67

vymodelovaného v bledě jantarovém zlatě⁷¹“. Stejně jako i předchozí kritiky, i recenze Bazarova vyzdvihuje pravdivost a prostotu Raisových *Výminkářů*. Kritik se domnívá, že některé scény *Výminkářů* připomínají Raisovo pozdější dílo *Západ*, zároveň se však domnívá, že v určitých rysech ranější dílo to pozdní dokáže několikanásobně předčít. Opět zde zaznívá, že povídka *Konec života* je v celém cyklu nejlepší, Bazarov dokonce přichází s názorem, že je povídka „z nejlepších v dlouhé řadě Raisových výtvorů⁷²“.

Závěr

Cílem této práce byla, jak jsme uvedli v úvodní kapitole, historicko-literární analýza Raisova díla *Výminkáři*.

V první kapitole jsme se zaměřili na průzkum příruček věnujících se dějinám české literatury a na místo K. V. Raise v nich. K tomuto účelu jsme vybrali několik publikací vydaných v období od počátku 20. století do počátku století jednadvacátého. Pozornost jsme věnovali především způsobu, jakým je v jednotlivých příručkách výklad o Raisovi pojímán, jak je charakterizován Raisův styl psaní a k jakému uměleckému žánru bývá spisovatel zařazován. Naší hypotézou byl určitý vývoj od jednoduchého pojetí Raise jako realisty ke složitějším charakteristikám. Výsledek byl však opačný.

V příručkách ze začátku 20. století od autorů Arne Nováka či Jaroslava Kuncce bylo zařazení K. V. Raise k jednomu z uměleckých směrů nejednoznačné. Ačkoliv byl Rais vždy považován za realistu, na počátku 20. století se ve výkladu objevovaly také četné poznámky upozorňující na idealizační rysy Raisova díla. S postupujícím časem těchto poznámek ubývalo, a v publikacích z počátku 21. století se již neobjevují vůbec. V těchto publikacích je Rais již chápán jako čistý realista. Další výraznější vývojové tendence, kromě takových, které se bezprostředně týkaly historického kontextu, v popisu Raisova díla či samotného K. V. Raise jsme nezaznamenali.

---

⁷¹ BAZAROV, Výminkáři. In: *Česká revue: měsíčník Národní strany svobodomyšlné, věnovaný veřejným otázkám*. Praha: Edvard Beaufort, 1898–1899, s. 1485

⁷² Tamtéž, s. 1485

Ve druhé části bakalářské práce jsme konkrétně představili Raisovo dílo *Výminkáři*. Zaměřili jsme se na jednotlivé povídky souboru, nastínili jejich děj, a především jsme se pokusili o charakterizaci některých postav.

Závěrečná část bakalářské práce měla za cíl sesbírat a popsat dobovou recepci Raisova díla *Výminkáři*. V této části jsme pracovali s několika recenzemi, které vyšly hned po vydání povídkového souboru, ale také se třemi, které byly vydány až o několik let později. Naším úkolem bylo jednotlivé recenze popsat, charakterizovat a rozebrat. Došli jsme ke zjištění, že ve své době bylo Raisovo dílo přijato kritikou velmi pozitivně. Všechny recenze, kterým jsme se věnovali, byly jednoznačně kladného charakteru. Ve všech jejich autoři upozorňovali na Raisovu jedinečnou schopnost pozorovat chování obyčejných venkovských lidí a výsledky pozorování dokonale přenést na stránky knih. K neshodám pak došlo při hodnocení charakteristiky postav Raisova díla. Někteří kritikové se domnívali, že Rais je schopen vytvořit plastické postavy s hlubokým vnitřním životem, naopak například F. X. Šalda byl přesvědčen, že Raisovy postavy vnitřním životem neoplývají. Ve své recenzi napsal, že se Rais soustředí pouze na vnější stránku postav. Je sice schopen popsat všechny vrásky na obličejích výminkáře, nedokáže už však vystihnout jeho vnitřní pocity a nálady. Stejně tak se objevily i protikladné názory na celkové pojetí povídek. Na jedné straně stáli kritikové, kteří považovali *Výminkáře* za dílo dokonale kopírující skutečnost, na druhé straně stáli pak takoví, kteří se domnívali, že je Raisovo dílo silně idealizováno.

V naší práci jsme zaznamenali tendence k plynulejšímu a jasnějšímu zařazení autora K. V. Raise k jednomu z uměleckých směrů. Domníváme se, že autorovi mnoha venkovsky laděných děl by v budoucnu mohla být věnována vědecká pozornost.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Sára Melichaříková

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci,
katedra bohemistiky

Název bakalářské práce: K. V. Rais, *Výminkáři*: analýza díla v kontextu současného bádání o podobách realismu

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vrajová, Ph.D.

Počet znaků: 79 595

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury:

Klíčová slova: K. V. Rais, realismus, česká literatura 19. století, *Výminkáři*, realistická idyla

Charakteristika práce: Předmětem této bakalářské práce je historicko-literární analýza díla K. V. Raise *Výminkáři*. Bakalářská práce je rozdělena do tří částí. V první části je čtenář seznámen s proměnou pohledu na K. V. Raise v publikacích věnujících se dějinám české literatury. Centrem zájmu první části bakalářské práce je především sledování proměn zařazení spisovatele do jednoho z uměleckých směrů. Ve druhé části práce je představeno konkrétní Raisovo dílo: *Výminkáři*. Je zde shrnut obsah jednotlivých povídek a provedena charakteristika postav. Závěrečná část práce je věnována dobové recepci Raisových *Výminkářů*. Konkrétně se jedná o pět recenzí kritiků: V. Rokose, F. V. Vykoukala, T. Novákové, L. Čecha, J. Klenka a R. Bazarova.

Resumé

The goal of this Bachelor Thesis is an analysis of K. V. Rais's *Výminkáři* in the context of contemporary research on forms of realism.

This thesis is separated into three main chapters, each one is then separated into smaller parts. The first chapter has an ambition to analyze the view of K. V. Rais in books that deal with the history of Czech literature. The main goal is to observe in which art direction is K. V. Rais usually included. I will follow books related to history of the Czech literature, which were published since start of 20th century until start of the 21st century. My hypothesis is that in these works there will be a shift from simply placing Rais in one literary direction to increasing the complexity of the problem. I don't think Rais's literary inclusion will be clear at the beginning of the 21st century.

The main goal of second chapter is characteristics of K. V. Rais's *Výminkáři*. The book *Výminkáři* was first published in magazines (*Osvěta*, *Světobzor*, *Květy*) between 1887–1890. The books were first published in 1891 by Fr. Šimáček. In this thesis, I describe the plot of individual stories and then I characterize the characters of the book.

The third part of the thesis is devoted to the period reception of the work of K. V. Rais. The main goal of this chapter is to present and to compare the reviews of the three main critics, whose work was published immediately after the publication of the *Výminkáři*, and then three others who published their criticism only a few years later. I will examine whether the acceptance of Rais's work was positive or not.

At the end of this work I will summarize my findings. I will inform if my hypothesis has been fulfilled or denied. I will also summarize whether the critiques of Rais's work were mostly positive or negative, and I will try to draw some conclusions from my findings.

Bibliografie

Prameny:

ANONYMĚ, Výminkáři. In: *Lumír*. 1891, s. 252

BAZAROV, Výminkáři, In: *Česká revue: měsíčník Národní strany svobodomyšlné, věnovaný veřejným otázkám*. Praha: Edvard Beaufort, 1898-1899, 2(7-12). s. 1485

ČECH, Leander. Výpravná prosa. *Osvěta*, 1892, roč. 22, č. 7, s. 663

KLENEK, J. Výminkáři. *Hlídky literární: zprávy apoštolátu tisku: příloha Školy B. S. P.* Brno: Papežská knihotiskárna benediktinů rajhradských, 1892, s. 67

NOVÁKOVÁ, Teréza. K sestřám československým. *Domáci hospodyně VIII*, 1891, č. 15, s. 350–352

RAIS, Karel Václav: Výminkáři. In: *Věstník České akademie věd a umění*. 1892, s. 341-342

ROKOS, Vilém. Výměnkáři. In: *Literární listy 12*, 1890/1891, s. 275

ŠALDA, F. X. a Felix VODIČKA, PISTORIUS, Jiří, ed. *Kritické projevy*. 1, 1892-1893. Praha: Melantrich, 1949

ŠALDA, František Xaver, Zapadlí vlastenci. In: *Rozhledy 4*. 1894/95, s. 546

VYKOUKAL, František Vladimír. Výminkáři. In: *Světlozor 25*, 1890/1891, s. 456

Sekundární literatura:

Anketa o ideálním realismu. *Česká literatura*. 2019, 67(3), 337–377

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Vyd. 2. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2014. Scholares

DRESLER, Václav. *K. V. Rais*. Praha: K. Ločák, 1911

GALÍK, Josef. *Panorama české literatury: (Lit. dějiny od počátků do současnosti)*. Olomouc: Rubico, 1994

GALÍK, Josef. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum

HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. Praha: Nakladatelství ARSCI, 2007

HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. 2., rev. vyd. Praha: ARSCI, 2010

HECZKOVÁ, Libuše. *Píšící Minervy: Vybrané kapitoly z dějin české literární kritiky*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2009

HOMOLOVÁ, Květa. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století: Slovníková příručka*. Vyd. 2. Praha: Československý spisovatel, 1973

HRDINA, Martin. *Mezi ideálem a nahou pravdou – Realismus v českých diskusích o literatuře 1858–1891*. Praha: Academia, 2016

CHARYPAR, Michal. Zčeřená hladina: próza českého ideálního realismu. *Česká literatura*. 2019, 67(3), 308 – 335

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Raisovo úsilí o realistickou prózu: Ke genesi realismu let osmdesátých a devadesátých. *Česká Literatura*, 1958, 6(3), 317 – 340

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Vesnická povídka a K. V. Rais: In RAIS, Karel Václav. *Výminkáři*. 18. vyd. Praha: Odeon, 1976

JANÁČKOVÁ, Jaroslava. Realistická idyla. In: *Česká literatura*. Praha: 1986

JAVOR, Ivan. K. V. Rais. In: *Lidové noviny* 57, 1949

KUDRNAČ, Jiří. K funkci periodik tzv. moravské literární kritiky konce 19. stol. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. Filozofická fakulta. Masarykova univerzita Brno, 1998

KUNC, Jaroslav. *Slovník soudobých českých spisovatelů: krásné písemnictví v letech 1918-45, Díl 2: N-Ž*. Praha: Orbis, 1946

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 1998. Česká historie

LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie

MERHAUT, Luboš, ed. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 4, S-Ž: Dodatky k LČL 1-3, A-Ř.. Praha: Academia, 2008

NOVÁK, Václav a NOVÁK, Arne. *Stručné dějiny literatury české*. V Olomouci: R. Promberger, 1910

NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. V Olomouci: R. Promberger, 1913

NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. V Olomouci: R. Promberger, 1936-1939

OPELÍK, Jiří. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3, M-Ř.. Praha: Academia, 2000

POHORSKÝ, Miloš. *Dějiny české literatury*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. Práce ČSAV

ŠŤASTNÝ, Radko. *Čeští spisovatelé deseti století: [slovník českých spisovatelů od nejstarších dob do počátku 20. stol.]*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974

TUREČEK, Dalibor. *České literární romantično: synopticko-pulzační model kulturního jevu*. Brno: Host, 2012

TUREČEK, Dalibor. *Sumář: Diskurzivita české literatury 19. století*. Brno: Host, 2018

VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literárních směrů a skupin*. Praha: Panorama, 1983

VLČEK, Jaroslav. *Dějiny české literatury*. 5. vyd. Praha, 1960